

DIVERSITEIT TOEN EN NU

Muziektheater van Urban Myth

Het debat over de diversiteit in de samenleving zoals dat momenteel in Nederland gevoerd wordt, gaat opvallend genoeg niet alleen over discriminatie op basis van bijvoorbeeld etniciteit of seksuele geaardheid, ook is er toenemende aandacht voor de discriminerende bejegening op basis van huidskleur. Dat laatste aspect lijkt in de discussie terug van weggeweest, waarschijnlijk mede als gevolg van het gebekvecht over de toekomst van Zwarte Piet, en – veel schrijnender – het overlijden, al dan niet door gewelddadig optreden van de politie, van de Arubaanse festivalbezoeker Mitch Henriquez: een zeer gevoelige kwestie, en tegelijk een afspiegeling van talrijke geweldsincidenten van elders, met name uit de Verenigde Staten.

Een theatergezelschap dat pretendeert te zoeken “naar de antwoorden op actuele en maatschappelijke vraagstukken op het gebied van diversiteit” en dat “nieuwe invalshoeken op verhalen over onze gedeelde Nederlandse geschiedenis” wil introduceren, lijkt daarmee anno 2017 over voldoende brandstof te beschikken om een vlammeende bijdrage aan het politiek-maatschappelijke debat te leveren. Het gezelschap in kwestie heet Urban Myth, in 2001 opgericht door regisseur Jörgen Tjon A Fong, en maakt interdisciplinaire voorstellingen voor de grote en de kleine zaal. Het zijn producties die een springplank willen bieden aan acteertalent met een gevarieerde culturele achtergrond, maar ook worden er evenementen georganiseerd waarin jonge auteurs de kans krijgen naar buiten te treden.

Opereerde Urban Myth tot nu toe enigszins in de marge van het theaterlandschap, in het seizoen 2016-2017 plaatste het gezelschap zichzelf glorieus in de schijnwerpers met *We hadden liefde, we hadden wapens*, een voorstelling gebaseerd op de gelijknamige biografische roman uit 2016 van schrijfster en journalist Christine Otten. *We hadden liefde* is een caleidoscopische montage rond de Amerikaanse burgerrechtenbeweging, en met name rond de figuur van Robert F. Williams, een zwarte activist die in 1961 de strijd aangaat tegen ongelijkheid en de racistische ideologie van de Ku Klux Klan. Wil-

De verhouding tussen blank en zwart, die de inzet vormt van ‘We hadden liefde...’, sluit feilloos aan bij het maatschappelijke debat

liams’ oproep aan de zwarte gemeenschap om zich te bewapenen dwingt hem met zijn gezin te vluchten naar Cuba en vervolgens naar China. Pas wanneer Richard Nixon de banden met China aanhaalt, keert het gezin terug naar de Verenigde Staten.

De verhouding tussen blank en zwart, die de inzet vormt van de voorstelling, sluit feilloos aan bij het huidige debat. Bij het zien van *We hadden liefde* moest ik met regelmaat denken aan de in Suriname geboren presentatrice en oprichtster van de politieke partij Artikel 1, Sylvana Simons. De mensonterende beledigingen die zij op de sociale media te verduren kreeg, hadden slechts voor een gering deel te maken met haar standpunten, bijvoorbeeld in de Zwarte Pieten-discussie, maar betroffen toch vooral haar huidskleur en haar vrouw-zijn. Helaas maar al te bekend is hoe een tegenstander haar hoofd monteerde in een foto van een lynchpartij door de Ku Klux Klan, waarmee we de voorstelling als het ware tot op de centimeter naderen.

Niet alleen de ruimte die de toeschouwer krijgt om voor zichzelf dergelijke verbanden naar het heden te leggen, maar ook de voortreffelijke cast, de uitstekende zang en dito muziek maken *We hadden liefde* tot een theaterhappening die indruk maakt. De voorstelling lijkt gelukkig nauwelijks aan goedkoop pamflettisme. De litanie van namen die soms passeert, van gekleurde mensen die als gevolg van rechteloos geweld zijn omgekomen (waaronder de naam Mitch Henriquez), is misschien op het randje van de nuance. Een kritische noot die ik verder zou willen plaatsen, is het gebrek aan scherpte nu en dan: tekst en zang worden met een zekere ingetogenheid gepresenteerd en de slingerwijdte van de getoonde emoties heeft een beperkt bereik. De thematiek van

Scènebeeld uit *We hadden liefde, we hadden wapens* van Urban Myth, © Jean van Lingem

De ruimte die de toeschouwer krijgt om zelf verbanden naar het heden te leggen, de voortreffelijke cast, de uitstekende zang en dito muziek: ‘We hadden liefde...’ maakt indruk

We hadden liefde vraagt naar mijn idee om een wat rauwere toon dan de nogal brave cadans waarop de voorstelling zich voortbeweegt.

Naast gastoptredens van gerenommeerde zangers als Huub van der Lubbe en Njta Rosie in *We hadden liefde* werkte Urban Myth in 2016-2017 samen met Denise Jannah – de eerste Nederlandse jazzvocaliste die gecontracteerd werd door het befaamde Amerikaanse jazzlabel Blue Note – voor *Ella!*. In deze solo kruipt Jannah in de huid van de legendarische Ella Fitzgerald en vertolkt ze haar mooiste songs, terwijl ze tussendoor de geschiedenis vertelt van de grimmige jeugd van de hoofdperson en haar introductie in de wereld van de jazz.

Dragen dergelijke namen van meer of minder bekende Nederlanders substantieel bij aan de toegenomen bekendheid van Urban Myth, niet minder

belangwekkend zijn de kleinschalige projecten die het gezelschap organiseert onder de noemer Urban Myth Community. De makers daarvan gaan op zoek naar hedendaagse verhalen die hun wortels hebben in cultureel diverse familiegeschiedenissen. Een fraai voorbeeld daarvan is *Thuis, ontbeemd* van de in Marokko geboren zangeres Rajae El Mouhandiz. Het vooronderzoek dat de artieste voor deze voorstelling verrichtte vond plaats met als thuisbasis het Laaktheater, een klein cultureel centrum in het Haagse stadsdeel Laak, dat een grote verscheidenheid aan bewoners kent.

Het Laaktheater zoekt heel bewust de communicatie met de wijkbewoners, wat resulteert in initiatieven op het terrein van educatie, exposities en kunst- en cultuurprojecten waarbij (oudere) inwoners van Laak en professionele makers betrokken

Scènebeeld uit *We hadden liefde, we hadden wapens* van Urban Myth, © Jean van Lingen

zijn. Twee jaar lang was het Laaktheater een huis van waaruit Rajae El Mouhandiz samen met fotograaf Sander Stoepker jonge en oude bewoners opzocht, en dat contact leidde tot een prachtige serie fotoportretten, geëxposeerd in de entree van het theater, begeleid door tekstfragmenten uit interviews die “thuis voelen” en “ontheemding” als thema hadden.

Thuis, ontbeemd gaat echter om Rajae’s puur persoonlijke verhaal. In een rechtstreekse confrontatie met het publiek – en bij de première op 26 maart 2017 in het Laaktheater waren dat inderdaad veel wijkbewoners – bespreekt ze de bijzondere wendingen in haar leven tot nu toe. Ze doet dat op een milde manier, in een sympathieke huiskamersetting, in de vorm van een monoloog die soms wat statisch en schools van toon is. Maar op de juiste momenten doorbreekt een geweldig muzikantentrio haar verhaal, waardoor de vertelster hier en daar ook haar kwaliteiten als zangeres kan tonen.

Ik zag *We hadden liefde* en *Thuis, ontbeemd* kort na elkaar. Twee muziektheaterproducties met een documentair karakter, die ook inhoudelijk overduidelijk het een en ander gemeen hebben. Conform het missionstatement van *Urban Myth* gaan ze over het verlangen naar zelfbeschikking, over anders zijn, over identiteit. Qua productie, speellijst en bezetting loopt elke vergelijking uiteraard uit de rails en het gaat hier sowieso niet om de vraag naar “beter” of “slechter”. Wel vroeg ik me af

hoe het mogelijk is dat *We hadden liefde* zoveel meer zeggingskracht heeft dan *Thuis, ontbeemd*, terwijl die laatste voorstelling nota bene de persoon op het podium zelf als onderwerp heeft – bovendien iemand die in een direct contact met de toeschouwers reflecteert op haar bestaan en haar positiebepaling te midden van het steeds harder gevoerde debat over migratie, religie en andersdenkenden. Toch maakt de biografie van een zwarte activist uit het verleden meer emoties en associaties los dan de autobiografie van een ontheemde vrouw in het heden.

De slotsom zou kunnen zijn dat theater – en wellicht kunst in het algemeen – altijd een bepaalde mate van objectivering nodig heeft. Het verhaal van Rajae El Mouhandiz is wat het is, goed opgeschreven en goed verwoord, maar puur individueel en nauwelijks verdiepend. Van Robert F. Williams krijgt de toeschouwer de geschiedenis aangeboden in een geobjectiveerde vorm: hij hoeft zich het persoonlijke lot van de centrale figuur niet aan te trekken, maar krijgt wel een inkijk in een voorbije wereld die hem dwingt tot nadenken over een heden dat van dat verleden helaas maar al te veel kenmerken draagt.

JOS NIJHOF

www.urbanmyth.nl